პროლეტარიელო ყველა ქვეყანისა, შეერთდით!

ლიტერატურა და ხელოვნება

საქართველოს საბჭოთა მწერლების კავშირის და ხელოვნების საქმეთა სამმართველოს ყოველკვირეული ორგანო

№ 7 (17), პარასკევი, 18 თებერვალი, 1944 წელი, ფასი 1 მანეთი.

დღეს ნომერშია:

— მებრძოლი და პრინციპული კრიტიკისათვის (მოწინავე).
— რაჟდენ გვეტაძე — სამნი (მოთხრობა).
— მარიკა ბარათაშვილი — მოდი ნახე (ლექსი).
— ლევან ასათიანი — ვალერიან გაფრინდაშვილი.
— იოსებ ნონეშვილი — ბარათი ფრონტიდან (ლექსი).
— ვალერიან გაფრინდაშვილი — წვიმიანი დღე სურამში. (ლექსი).
— გიორგი ნატროშვილი — ახალგაზრდა კაცის ისტორია.
— ანდრო ლომიძე — მამა (მოთხრობა).
— შალვა მამალაძე — ალექსანდრე მრევლიშვილი (ესკიზი პორტრეტისათვის).
— ნიკოლოზ ჩაჩავა — პრიმიტიულობისა და გაუბრალოების წინააღმდეგ.

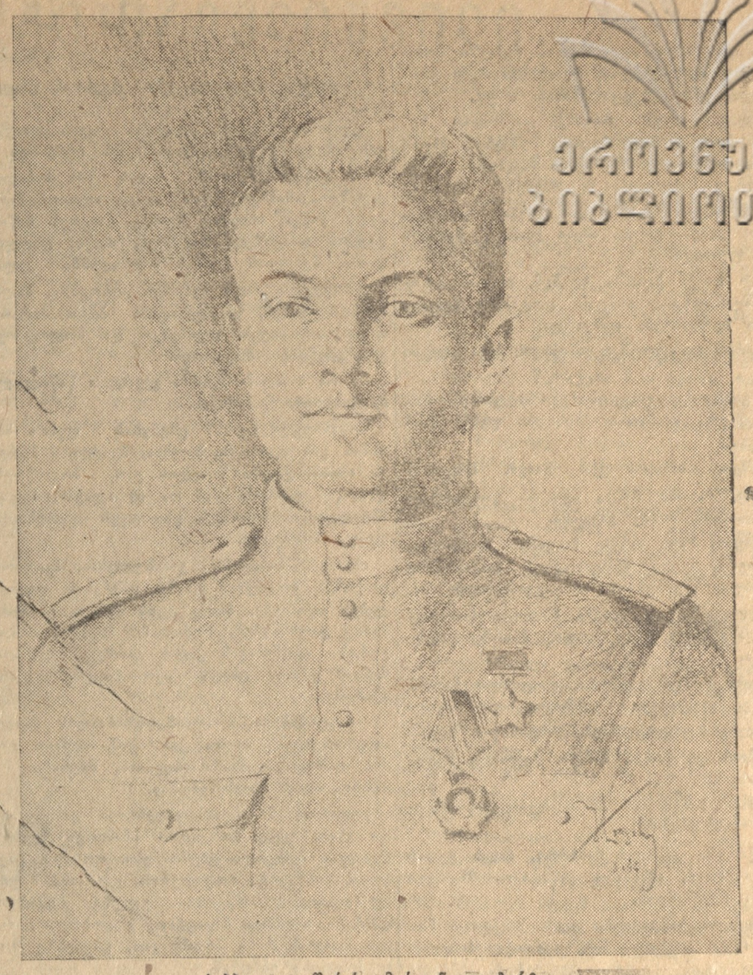

ეროვნული ბიბლიოთეკა

საბჭოთა კავშირის გმირი ნ. ტ. ბერია.
ნახ. სტალინური პრემიის ლაურეატის უჩა ჯაფარიძისა.

მებრძოლი და პრინციპული კრიტიკისათვის

სამამულო ომის დღეებში განსაკუთრებით მკაფიოდ წამოიჭრა ჩვენს წინაშე ლიტერატურული კრიტიკის განმტკიცებისა და გაძლიერების ამოცანა. ახლოვდება გამარჯვების საათი, ფაშისტური ურჩხულის სრული განადგურების საათი. ასეთ დროს, ასეთ პირობებში ლიტერატურის უპირველესი მოვალეობაა გამოხატოს გრძნობანი სახალხო პატრიოტიზმისა, განახორციელოს მხატვრულ სახეებში სახალხო გმირობა, შემოქმედებითი ენერგია და საბჭოთა ხალხის ფოლადისებური ებისყოფა. ჩვენი ხალხის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში ახლანდელი ეპოქა ყველაზე უფრო სახელოვანი ეპოქაა. ხალხის სულის ამ სიდიადეს უნდა შეეფარდებოდეს საბჭოთა ქვეყნის ხელოვნებისა და ლიტერატურის სიმძლავრეც. დღეს უფრო მეტად, ვიდრე ოდესმე, ვალდებულნი ვართ მოვითხოვოთ ხელოვნებისაგან, რომ იგი აღსავსე იყოს ღრმა აზრითა და გრძნობით, ნათელი და ამაღლებული მიზნებით.

ამ მხრივ ჩვენს ლიტერატურაში, მიუხედავად მისი თვალსაჩინო წარმატებისა, მნიშვნელოვანი ნაკლოვანებანი მოიძებნებიან. განა ცოტაა ისეთი შემთხვევა, რაც იწერება მოთხრობა და ნარკვევი, სადაც ავტორი მოვლენების მშრალ რეგისტრატორად გამოდის ან კიდევ იგონებს რაღაც წარმოუდგენლად ყალბ სიუჟეტებს იმის ნაცვლად, რომ აიღოს ცოცხალი ცხოვრების მოვლენები. იწერება მრავალი ეროგატული ლექსი, რომელიც მოკლებულია მტკიცე, მთლიან მხატვრულ კონცეპციას, ე. ი. ვერ გაიგებ რატომ თავდება ეს ლექსი მაინცდამაინც ამ ადგილას და არა ცოტა ზემოთ. არის შემთხვევები, როცა ესა თუ ის მწერალი არღვევს ჩვენი მწერლობის საუკეთესო ტრადიციას ხალხურობისას როგორც სტილს, ისე ენის საკითხში. ყველა ეს ნაკლი ქართულ მწერლობაში, პირდაპირ უნდა ითქვას, ჯერ კიდევ მოიძებნება.

ასეთ პირობებში ჩვენი კრიტიკა არასაკმაოდ აქტიური და არასაკმაოდ მებრძოლია. კრიტიკის მთავარი ამოცანა ის არის, რომ დარაზმოს მწერლობის მთელი ძალები სამამულო ომის ინტერესების ირგვლივ. კრიტიკამ უნდა გაუადვილოს მწერალს ურთულესი ამოცანების დაძლევა, გაარკვიოს მისი განვითარების პერსპექტივა. ამ ისტორიულ ფუნქციას ქართული ლიტერატურული კრიტიკა ჯერჯერობით სათანადოდ და ბოლომდე ვერ ასრულებს. ეს ხდება იმიტომ, რომ ჩვენს ავტორებს აკლიათ თეორიული გამობრძმედა, სინამდვილის ღრმა ცოდნა.

ჩვენი კრიტიკისა და ლიტერატურის მეცნიერების აყვავების ჭეშმარიტი საშუალება არის ღრმა, სერიოზული და ყოველმხრივი დაუფლება მარქსიზმ-ლენინიზმის მოძღვრებისა. მარქსისტულ-ლენინური მოძღვრება, დიალექტიკური მატერიალიზმის თეორია თავის-თავად შეიცავს ხელოვნების თეორიის მწყობრ და მეცნიერულ სისტემას, ის ნათლად გვიჩვენებს ხელოვნების, როგორც იდეოლოგიური ზედნაშენის, წარმომობისა და განვითარების მთელ ისტორიას, გვიხსნის შემოქმედებითი პროცესის რთულ ბუნებას. მარქსმა, ენგელსმა, ლენინმა, სტალინმა გვიჩვენეს ბრწყინვალე ნიმუშები იმისა, თუ როგორ უნდა მივუდგეთ ხელოვნებისა და ლიტერატურის ამა თუ იმ ნაწარმოების მნიშვნელობის ამოხსნას.

ლენინი და სტალინი იმავე დროს ყოველთვის გვასწავლიდნენ — მთავარი ყურადღება მივაქციოთ იმას, რომ შევითვისოთ და გადმოვიღოთ საუკეთესო ტრადიციები ძველი ლიტერატურისა, რომლის მთავარი ძალა იდეურობაა და ხალხურობაში იყო. ჩვენმა კრიტიკამ მისაბაძ მაგალითად უნდა გაიხადოს ისეთი ბრწყინვალე ნიმუშები წარსულის ლიტერატურული ცხოვრებისა, როგორიც იყო ბელინსკის, დობროლიუბოვის, ჩერნიშევსკის, ილია ჭავჭავაძისა და სხვათა კრიტიკული ნაწერები. ლიტერატურულ კრიტიკაში ჩვენ ხშირად ვერ ვიცავთ მათ დიდ ტრადიციას. ჩვეხი კრიტიკა ხშირად ზერელეა, ის ხშირად ვერ ახერხებს იმ სპეციფიკურ თვისებების დანახვას, რომლებიც ამა თუ იმ შემოქმედის სამწერლო ინდივიდუალობას ჰქმნიან. ის ხშირად იქცევა დაუსაბუთებელ ხოტბად. ჩვენში ისე მიეჩვივნენ ამ უსაზღვრო ხოტბას, რომ ზოგიერთ კრიტიკოსს ხშირად ეპიტეტებიც აღარა ჰყოფნის ამა თუ იმ მწერლის დასახასიათებლად. ასეთ შემთხვევებში კრიტიკა ჰკარგავს თავის ქმედითს ძალას და აქტუალობას. ის ოდნავადაც ვეღარ აკმაყოფილებს თანამედროვე ლიტერატურისა და მკითხველის მოთხოვნილებას.

ჩვენი ხალხის კულტურის ისტორიაში ლიტერატურული კრიტიკა მუდამ ერთ-ერთი იარაღი იყო, რომელიც ცოცხლად, მჭიდროდ უკავშირდებოდა ლიტერატურის ვითარებას, ეხმარებოდა მას, ასწავლიდა, შეცდომებზე მიუთითებდა, ზრდიდა. ეს ტრადიცია ჩვენ დღეს უფრო უნდა განვავითაროთ, უფრო უნდა განვამტკიცოთ. იგი ახალ სიმაღლეზე უნდა ავიყვანოთ. ამ ამოცანის განსახორციელებლად არის მოწოდებული ჩვენი სალიტერატურო პრესა, კერძოდ, გაზეთი „ლიტერატურა და ხელოვნება“. ჩვენ ბოლშევიკური პირდაპირობით და პრინციპულობით უნდა ვებრძოლოთ ლიტერატურისა და ხელოვნების სფეროში ყოველგვარ პრიმიტიულობას, გაუბრალოებას, უიდეო და მხატვრულად მდარე ნაწარმოებების გავრცელებას. დღევანდელ ნომერში ვათავსებთ წერილს იმ მდარე საბავშვო მხატვრული წიგნების შესახებ, რომელნიც, სამწუხაროდ, ჩვენი მოწინავე მწერლების კალამს ეკუთვნიან.

ეს მწერლები, როგორც ეტყობა, მთელი პასუხისმგებლობით არ მოეკიდნენ საბავშვო წიგნების შექმნის საქმეს. ცხადია, ასეთი მაგალითები მარტო საბავშვო ლიტერატურის სფეროში არ მოიძებნება. ლიტერატურისა და ხელოვნების სხვა დარგებში — ქართულ პოეზიასა და პროზაში, თეატრსა და მუსიკაში—არც ისე იშვიათად გვხვდებიან ანალოგიური შემთხვევები, რომელთა შესახებაც მომდევნო ნომრებში მოგვიხდება ლაპარაკი.

განვავითაროთ და გავაღრმავოთ პრინციპიული, ბოლშევიკური კრიტიკა, —ასეთია ჩვენი უმნიშვნელოვანესი ამოცანა.

სსრ კავშირის საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის პლენუმი

5 თებერვალს მოსკოვში გაიხსნა სსრ კავშირის საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის მეცხრე პლენუმი. პლენუმმა დაამტკიცა შემდეგი დღის წესრიგი: მოხსენება—„საბჭოთა ლიტერატურა სამამულო ომის დღეებში“ და საორგანიზაციო საკითხები.

მოხსენებით „საბჭოთა ლიტერატურა სამამულო ომის დღეებში“ გამოვიდა ლენინგრადის გმირული დაცვის მონაწილე, სტალინური პრემიის ლაურეატი, მწერალი **ნიკოლოზ სიმონისძე ტიხონოვი.**

მომხსენებელმა აღნიშნა, თუ რა რიგად ამაღლდა სამამულო ომის დღეებში საბჭოთა მწერლის როლი, თუ როგორ დაუკავშირდა მწერალი საბჭოთა ხალხს, როგორ გადაიქცა ხალხის სასიცოცხლო ინტერესები მწერლის შემოქმედების შთამგონებლად და მამოძრავებელად. მომხსენებელმა მრავალი მაგალითით დაასაბუთა მწერლის მუშაობა როგორც მუშაობა სახელმწიფო მოღვაწისა, რომლისათვისაც მხოლოდ ერთადერთი მოწოდება არსებობს — განუხრელად ემსახუროს სამშობლოს და მთლიანად შეასრულოს ხალხის მოთხოვნები, მთელი თავისი შემოქმედებით უპასუხოს იმ ამოცანებს, რომელთა გადაწყვეტა აუცილებელია მოსისხლე მტერზე სრული გამარჯვების მოპოვებისათვის.

მომხსენებლის მიერ წამოყენებულ დებულებათა გარშემო გამართულ კამათში გამოვიდნენ მაქსიმ რილსკი (უკრაინა), ალექსეი სურკოვი, ანა კარავაევა, ლიდია სეიფულინა, მიხეილ ლინკოვი (ბელორუსია), ჰამიდ ალიმჯანი (უზბეკეთი), სამედ ვურგუნი (აზერბაიჯანი), ბორის გორბატოვი, ილია ერენბურგი, სანიტ მუკანოვი (ყაზახეთი), კორნეი ჩუკოვსკი, სამუელ მარშაკი, ირაკლი აბაშიძე (საქართველო), ვსევოლოდ ვიშნევსკი, კონსტანტინე ფედინი, მარიეტა შაღინიანი, ვერა ინბერი, სემიონ კირსანოვი, ვიქტორ შკლოვსკი და სხვ.

პლენუმზე სიტყვა წარმოსთქვა საკ. კ. პ. (ბ) ცენტრალური კომიტეტის პროპაგანდისა და აგიტაციის სამმართველოს უფროსმა ამხ. **გ. ფ. ალექსანდროვმა.**

პლენუმმა სსრ კავშირის საბჭოთა მწერლების კავშირის გამგეობის თავმჯდომარედ დაამტკიცა ამხ. **ნ. ს. ტიხონოვი,** ხოლო კავშირის გამგეობის მდივნად—ამხ. **დ. ა. პოლიკარპოვი.**

მწერლებმა დიდი აღფრთოვანებით მიიღეს წერილი საბჭოთა კავშირის მარშლის—ამხანაგ **სტალინისადმი.**

რაჟდენ გვეტაძე

სამნი

ცამ პირი მოიხსნა, მთლად ჩამობნელდა.

ხოდარი ტყე-ტყე მიდიოდა. ოცდაორვა ძებრძოლი ფეი-და-ფეხ მიჰყვებოდა. შეთოდგომის წვიმის მსხვილი წვეთები ფოთლებზე ხსაპყოებდაენ. ალახსა და ხეშოეებში გამდგარი ტბორები ბუხლებაძდე სუვდებოდათ ალალედზე მიმავალთ. ძირს დაბვებული ტოტები სახეებს უკაწრავდათ.

ხეაგაკმეხდ-ლებს -უცებ ალღლის შორეული ყეფა ეეესმათ. შედგეენ. ალღლის ყეფაზე ჭერქვეშ ყოფნა და თბილი ლოგინი მოეატოოათ. ეს იყო ერთი წამით. ისევ განაგრძეეს გზა.

როცა სინჩას მიუახლოვდნენ, ნოდარმა მარჯვეინ გაუხვია, გადასკოა სინჩაში მიმავალი შარა და სოფლას კალაპოტს ნაპირ-ნაპირ ჩაჰყვა.

წვიმამ გადაიარა, ცა თანდათან გაიცრიცა. სუსიანმა ნიავმა დაუბერა. მგზავრებს სველ ტანზე ბუსუსები ქაცვებად ექცათ.

ალღლილებს ფეი ერეოდათ, ნოდარსაც სადმე თავის ერთი მიდება ყველაფერს ერჩია. ძარტო რომ ყოფილიყო, აქვე ციწვე�და რომელიმე ხის ქვეშ, რაც მოუვიდოდა აღარ დაეძებდა. მაგრამ ამდენი ადამიანი მისი ამარა იყო, უფროსნარეს მათზე უნდა ეზრუნა, რულმორეული თვალები ძალად გაახილა ფართოდ და ნაბიჯსაც აუჩქარა. განთიადისას რაღაც ბაწრის მსგავსი ფენომენი მდინარეზე გაბმული. კარგად დააკვირდა.

— მომყევით! — მოუთმენლად გასძახა ჩამორჩენილებს.

თვლემით მიმავალნი ერთბაშად გამოფხიზლდნენ. ძალა მოიკრიბეს. იარაღი მოიმარჯვეს, მაგრამ მალე დარწმუნდნენ, ეს საჭირო არ იყო. წინ გასწრებულს სირბილით დაეწევნენ. ნოდარი ბოხდის ხიდთან შედგა. სხვებიც იქვე შეჯგუფდნენ.

— ეტყობა ჩვენებს გაუვლიათ, მაგრამ ხიდი რატომ აღარ მოუშლიათ, მიკვირს!—სთქვა ნოდარმა და ერთხელ კიდევ მომოიხედა ირგვლივ.

— კარგად მოქცეულან, თორემ იხვებივით მოგვიხდებოდა წყალში ჭყუმპალი. ეს მაინცდამაინც ვერასფერი სასიამოვნო იქნებოდა ამ სისხამ დილით. ისედაც გვარიანად ვართ გაწუწულნი. შენ რას იტყვი! — ხუმრობით ჰკითხა ჯაჯა მესანგრემ სოლოვიოვმა მეორეს, ვეება ტანის დუმჩენკოს.

სხვადასხვა ხასიათის და იერის ამ ორ ადამიანს განსაკუთრებით უყვარდათ ერთმანეთი. იმავე დროს წარამარა ჩხუბობდნენ. დუმჩენკო სიტყვა ძვირი იყო. დაფიქრებული. სოლოვიოვი კი ნიადაგ ენას აჭარტალებდა, სხვებზე უფრო დუმჩენკოს აბრაზებდა. როცა მეგობარს მომთმენება დაეკარგებოდა ,მაშინვე სტვენას დაიწყებდა. „ნამდვილ ბულბულივით გალობს ეგ ლაწირაკი“—იტყოდა დუმჩენკო და გასარტყმელად აწეულ ხელს ულვაშებზე გადაისვამდა.

სოლოვიოვი ჯერ ჩიტივით მოჰყვებოდა გალობას, მერე რომელიმე გულისამაჩუყებელ სიმღერას დაუსტვენდა. ცოლლუტური გამომეტყველების ნაცვლად, სტვენის დროს სახეზე სასოება ეხატებოდა. ამ სტვენისათვის იგი ყველას უყვარდა. დუმჩენკო ხომ გვერდიდან არა შორდებოდა. ახლაც ერთად იდგნენ.

— მდინარე ფართოა, ჩემის აზრით, ღრმაც უნდა იყოს,—დინჯად ჩაილაპარაკა დუმჩენკომ.

სოლოვიოვმა ეშმაკურად ახედა. „ნამდვილი ბრძენია ეს აყლაყუდა“—გაიფიქრა მან. თქმით კი არაფერი უთქვამს.

— დაყოვნება აღარა ღირს, გავიდეთ. — ნოდარი პირველი შედგა ხიდზე. მას სხვებიც რიგრიგად მიჰყვნენ. გალმა გასულებმა შვებით ამოისუნთქეს.

კარგად გათენდა. გადაწმენდილ ცაზე მზის შუქი აელვარდა.

ნოდარმა გადასწყვიტა, მდინარის ცოტა მოშორებით, მეჩხერ ტყეში შეესვენთ. მეომრებს დაბანაკება ურჩია. მერე ახლად ამოსულ მზის ყურეში, წაქცეულ ხეზე ავტომატი მიაყუდა და მის ლულაზე ქუდი ჩამოჰკიდა. ხალათი და პერანგი გაიძრო, მაგრა გასწურა, ისევ ჩაიცვა და ხელების ფშვნეტით იმავე ხეზე ჩამოჯდა.

მებრძოლები ტაატით შეუდგნენ თადარიგს. ზოგმა მზიანსა და მშრალ ალაგს დაუწყო ძებნა. ზოგმა ნოდარივით ხალათი გაიძრო გასაწურავად. ერთმა ნაარაყალი ცარიელი მთარა ტუჩზე მიიყუდა, მეორე დამბალი პურის ნატეხის ცოხნას შეუდგა, მესამემ სველი თამბაქო ხელის გულზე დაიყარა და მზეს მძუშვირა, ხოლო სოლოვიოვი ბუჩქებს ამოეფარა, იმავე დროს ხულბულივით სტვენა გაბა.

სტვენის გაგონებისთანავე ნოდარმა მახლობლად მოწრიალე დუმჩენკოს მესანგრე სოლოვიოვის მოყვანა დაავალა.

დუმჩენკომ მონახა ბუჩქებში მხიარულად მსტვენელი სოლოვიოვი და მკვახეთ უთხრა—კაპიტანი გიხმობსო.

— ტუტუცო, რას დამდგომიხარ თავზე, წადი და მოვალ!—შეუწყრა სოლოვიოვი.

— ცოტა კულტურულად ილაპარაკე, თორემ გალობის ნაცვლად ახლავე თაგვივით დაგაწყებინებ წრიპინს, წამოეთრიე ჩქარა,—გაბრაზდა დუმჩენკო.

— აი გიჟი, რა დამიშავებია, ნათლულო, შენთვის?—დატკბა სოლოვიოვი.

— ხუმრობის გუნებაზე სულაც არა ვარ, გესმის თუ არა! — კვლავ გაუწყრა დუმჩენკო და აჩქარებული ნაბიჯით უკანვე გაბრუნდა.

— არაფერია, შევრიგდებით,—ამ სიტყვებით სოლოვიოვი ნოდარისაკენ გაეშურა.

— წადი, ხიდი აპყარე!—უთხრა ნოდარმა.

— მესმის, ამხანაგო კაპიტანო. დუმჩენკოს წავიყვან, მეტი არაა საჭირო.

— როგორც გინდა, ოღონდ ჩქარა.

სოლოვიოვმა ბოლოს მარტო წასვლა არჩია. „ერთი ვნახო, რამდენხანს გასძლებს უჩემოთ“, გაიფიქრა მან და ხიდი ჯაბაზივით გაირბინა, როგორც კი ნაპირზე გადავიდა, მაშინვე შეუდგა ბოძებზე შემოხვეული მავთულების მოხსნას.

„არ დავეხმარები, იწვალოს მარტომ“—ამბობდა გულში დუმჩენკო, თანაც გამოღმიდან თვალს ადევნებდა მეგობარს, მართლა არაფერი გაუჭირდესო.

უცებ დუმჩენკომ შენიშნა, ტყიდან ორი მეომარი გამოვიდა. ისინი საჩქაროდ მიუახლოვდნენ სოლოვიოვს. დუმჩენკომ ხეზე მიყუდებულ შაშხანას წაავლო ხელი, გამახვილებული თვალით გაჰხედა ხიდს, მაგრამ მალე დამშვიდდა: უცნობები ახლა სოლოვიოვთან ერთად ცდილობდნენ ხიდის აშვებას.

„მაშასადამე, უცხონი არ არიან, ცხადია“—დაასკვნა დუმჩენკომ და შაშხანა კვლავ ხეზე მიაყუდა.

სოლოვიოვი უცნობებთან ერთად კარგახანს ტრიალებდა ხან ერთ, ხან მეორე ბოძთან. ბოლოს, მორჩნენ თუ არა მავთულების ახსნას, სამივენი ხიდზე შეტყნენ, რამდენიმე ნაბიჯის შემდეგ ერთმანეთს მაგრა ჩაჰკიდეს ხელები და გაყუჩდნენ. თავის შესამაგრებელი ფოლადის ლარი გაწყვეტილი სიმივით დაეცა მათ ფეხებთან. ცალი მხრიდან თავაშვებული ხიდი ტალღებმა თანდათან მეორე ნაპირისაკენ წაიღეს. ცერად წამოსული ბოლი მალე ხმელეთს მიეტმასნა. პირველად ნაპირზე სოლოვიოვი გადმოხტა, მერე უცნობები გადმოვიდნენ.

მესანგრემ ისინი ნოდარისაკენ წაიყვანა. უკან დუმჩენკო აედევნათ. ნოდარმა შორიდანვე მოპკრა თვალი მათ. მყისვე წამოდგა, გულმა უცნაურად დაუწყო ფართქალი. „უძინარი ვარ, იქნებ მეჩვენებაო“, თვალებზე რამდენჯერმე მოიხსა ხელი.

ერთი უცნობთაგანი სოლოვიოვის მხარმარჯვნივ მოდიოდა—როცა მან ნოდარი დაინახა მეყისვე გაოცებული შესდგა. მერე უსაზღვრო სიხარულით აღსავსემ მთელი ხმით შეჰკივირა:

— ნოდარ!

— ალეკო!—გულის სიღრმიდან აღმოხდა ნოდარსაც.

სიყრმის მეგობრები ხელებ-გაშლილნი გაექანენ ერთმანეთისაკენ.

— ვიდნო ზემლიაკი,—მხურვალედ უთხრა სოლოვიოვმა დუმჩენკოს და თვალები მზეს გაუსწორა, მერე ორივენი ხიდის დასაშლელად წავიდნენ.

* * *

ალეკო ყიფიანმა და ნოდარმა 1941 წელს ერთად დაამთავრეს სამედიცინო ინსტიტუტი. იმავე წლის 7 ივლისს ერთად დასტოვეს თბილისი. ბარკოვში მათი გზები გაიყარა.

— როგორა ხარ, ბიჭო, საიდან სად?—ნოდარმა მხრებზე ხელები მოხვია და წაქცეულ ხისაკენ წაიყვანა. ორთავენი ზედ ჩამოსხდნენ.

— მე და ის ლეიტენანტი ნაწილს მოვწყდით,—ალეკომ შორიახლო გაჩერებულ ლეიტენანტს დაუძახა,—ლმერთივით ბიჭია, გაიცანი.

ლეიტენანტმა და ნოდარმა უბრალოდ ჩამოართვეს ხელი ერთმანეთს. ლეიტენანტიც იქვე, ალეკოს გვერდით ჩამოჯდა.

— ერთ მტოვებულ ხუტორში თავი შევაფარეთ,—განაგრძო ალეკომ,—ჯერ კიდევ დამე იყო, ხუტორიდან რომ გამოვედით. განთიადისას გერმანელთა მზვერავები შევნიშნეთ, გვერდი აუქციეთ, მდინარისაკენ გამოვსწიეთ. რას ვიფიქრებდი, თუ მდინარის აქეთა მხარეს შენ განსახადი.—ალეკომ ზაქის თვალები ნოდარს შეანათა,—გამოცვლილხარ, ბიჭო! — ალერსით უთხრა.

— შენც სხვა იერი გაქვს, უცხო მგონიხარ, უპასუხა მან,—თუ კიდევ შეგხვდებოდი, მართალი გითხრა, აღარ მეგონა,—დაუმატა ღიმილით.

ალეკო ცოტა ტანდაბალი იყო, ჩაკირული, მაგარ-კუნთოვანი. მომრგვალო სახე ნოდარივით გაკარული და მზისაგან გარუჯული ჰქონდა. ღაწვები წითლად ულვიოდა. სქელ ტუჩებს შავი ულვაშები უმშვენებდა. საფეთქლები შევერცხლოდა.

— დაბერებულხარ, შე ღმერთძაღლო, ეგრა მოგსვლია!—გაკვირვებითა და ხუმრობით უთხრა ნოდარმა, როცა თეთრი შეამჩნია თმაში.

— ეგ არაფერი. ჯილაგად მოგვდევს ადრე ჭაღარა,—უპასუხა ალეკომ და ლეიტენანტ კლუშკო-კამინსკის გადახედა, უხმოდ ანიშნა—რაც ჩვენ გამოვცადეთ, თმა სულაც უნდა გაგვცვენოდაო.

კლუშკო-კამინსკი ჩუმად იჯდა და მეგობრების საუბარს უსმენდა. გუმანით ხვდებოდა მათი ლაპარაკის შინაარსს. ბავშვურ სახეზე ერთთავად ღიმილი უკრთოდა, გაუპარსავი ლოყები ახლად მომკილ ყანას უგავდა, ქერა წარბები ძლივს ეტყობოდა. ლურჯი თვალებით პირდაპირ შეცქეროდა ადამიანს, ალეკოსა და ნოდარის კბილა იქნებოდა. დაბალი არ ეთქმოდა. სავსე მკერდით მშვიდად სუნთქავდა. კამინსკიმ თუნუქის კოლოფი და ძველი გაზეთი ამოიღო, პაპიროსი გააწყო, შემდეგ კოლოფი ალეკოს მიაწოდა, ალეკომ ნოდარს გადასცა.

ნოდარმა ბოლი ლუკმასავით გადაყლაპა. მაშინვე თვალები დახუჭა, სახეზე ნაცრისფერი დაედვა.

— ცუდად ხომ არ ხარ, ნოდარ?—ალეკო ფრთხილად შეეხო.

— არაფერია, მშიერ გულზე თამბაქომ თვალები ამიჭრელა. ორი დღეა ჩემს პირში ხემსი არ ჩასულა,—გვიან უპასუხა მან.

ალეკომ სასწრაფოდ ჩანთა გახსნა, ღადარში შემწვარი კარტოფილები ამოიღო. ლორის პატარა ნაჭერიც შესთავაზა მეგობარს.

ნოდარმა ხარბად დაიწყო ჭამა.

— დალიე, გულს გიპოვნის,—კლუშკო-კამინსკიმ არაყიანი მთარა მიაწოდა.

— სულზე მომისწრო, გმადლობ,—ნოდარ მა მთარა ალერსიანად დაუბრუნა ლეიტენანტს და უკანასკნელი კარტოფილი გაუფცქვნელად, მთლიანად ჩაიდვა პირში.

მზემ დააცხუნა, ნოდარს სველ ბეჭებიდან თუთუნის ბოლივით აუვიდა ოხშივარი.

* * *

ღონე-მოკრებილები შებინდებისას გაუდგნენ გზას.

შუაღამემდე მშვიდად მიდიოდნენ. შუაღამისას სროლის ხმა მოესმათ. შედგნენ, ნოდარმა ორი მებრძოლი გააგზავნა დასაზვერავად.

მზვერავებმა ამბავი მოიტანეს: მხარმარცხნივ „წინ, ყველგან გერმანელები არიანო.

სროლის ხმა უფრო და უფრო ახლოვდებოდა.

(დასასრული მე-2 გვ.)

მარიკა ბარათაშვილი

მოდი ნახე

ჩამონგრეულხარ, მაგრამ მაინც ჰგავხარ გოლიათს
ცად აწვდენილი ნახგრევებით ძველი დიდების!
იმერთა ციხეს ჩვენაც მათი გამოგყოლია,
მოყვრად მისულებს, ხელგაშლილი ეპატიჟები.

„მოდი ნახე“-ო, შენს სტუმრობას ვინ იუარებს?
ვის არ მოხიბლავს თვალწარმტაცი შენი მშვენება!
ხავსიან კედლებს მოკრძალებით შემოვუარე...
შემდეგ მწვერვალებს მივაშურე შესასვენებლად.

ვეძებ გასაღებს... საიდუმლოს რომ მივაგნებდე,
მრავალ საუნჯის გავხდებოდი აქნებ შფლობელი.
ბევრს მომმითხრობდნენ, გასაოცარს ჩუმი საოცრები
და ამ დილეულსაც ექნებოდა მოსათხრობელი.

რამდენ მოძალეს გაუმაგრდა შენი კარები!
აქეთ უხმობდა ხშირად მხსნელებს ხმა საყვირისა.
შემოუნახავთ ბებერ კედლებს ნატყვიარები
და კალთებს—ძვლები ომგადახდილ მრავალ გმირისა.

იდიდოს სიმსხლი, ამ ციხესთან წმინდად დაღვრილი,
შენი სიმტკიცე და ქართველი ხალხი ძლიერი,
ვისაც უზიდავს წმინდა დროშა მაღლა გაშლილი
და ვინც ჩვენამდე მოიტანა ძველი იერი!

ჩამონგრეულხარ, მაგრამ მაინც ჰგავხარ გოლიათს,
ცად აბჯენილხარ გარდასულის უკვდავ მთხრობელად.
მოხუცდი, მაგრამ ყმაწვილური გული გქონია,
დღესაც გვარგიხარ გამარჯვების მახარობელად.

თვალს მოიჩრდილავ და ამაყად სივრცეს გაჰყურებ
სად ჩვენი დროშა უძლეველობის ფერად გაშლილა
შენმა შვილებმა იქ გმირობა დაიმსახურეს,
იქ ისახელა თავი შენმა ლურსმანაშვილმა.

გმირად ქცეულა მოხუცი და ქალი ყოველი,
მცირეწლოვანიც, რამდენი გყავს საქმით ქებული!
გულსავსე კერა გამარჯვებულ მებრძოლს მოელის
და გამარჯვებით გაიხარებს დაბრუნებულიც.

მაშინ შენ უფრო გაიზრდები თავმოწონებით
და მთელს სამყაროს გადასძახებ: „მოდი, ნახე-ო,
აბა, ვინ არის უმდიდრესი განძის მქონები
ვის ჰყავს შვილები, უფრო დიდი და სასახელო“...

და შენს მეხოტბეს სიმღერები როგორ დაღალავს?
გამარჯვებებით აგვამღეროს ყველა სოფელმა,
აქ რომ ეძებდა გმირებს დიდი მგოსნის ნაღარა,
მართლაც ქცეულხარ გმირთა აკვნად და სამყოფელად.

მართლაც შეგშვენის ტახტიცა და კრიალოსანიც,
ქვანიც და ხენიც შენს ფარეშად უნდა დგებოდნენ!
მოდი ნახეო! — შენ გიმღერდა დიდი მგოსანი
და მეც, პატარა შენს მეხოტბედ გეგულებოდე

მზადება საიუბილეო თარიღებისათვის

ხელოვნების მუშაკთა საშეფო ერთთვიური

საქართველოს ხელოვნების მუშაკთა კავშირი წითელი არმიის არსებობის 26 წლისთავის და საბჭოთა საქართველოს არსებობის 23 წლისთავის აღსანიშნავად აწყობს საშეფო მუშაობის ერთთვიურს. კავშირს გადაწყვეტილი აქვს ამ ერთი თვის განმავლობაში მოაწყოს ოთხასი კონცერტი სამხედრო ნაწილებსა და ჰოსპიტლებში. რვა საფრონტო ბრიგადა უკვე გაემგზავრა კონცერტების გასამართავად. გარდა ამისა, გაიმართება 12 სპექტაკლი ფრონტელთა ბავშვებისა და ოჯახების დახმარების ფონდის გასაძლიერებლად.

მოეწყობა აგრეთვე დაჭრილ მებრძოლთა მომსახურება. თეატრები გზავნიან თავიანთ საშეფო ჰოსპიტლებში ბრიგადებს, რომლებიც გარდა კულტურული მომსახურებისა, მებრძოლებს გაუწევენ საყოფაცხოვრებო მომსახურებასაც.

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიაში

ორი დიდი თარიღის — წითელი არმიის 26 წლისთავისა და საბჭოთა საქართველოს 23 წლისთავისათვის გაცხოველებით ემზადება თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია, რომელსაც პირველ სახელმწიფო მუსიკალურ სასწავლებელთან ერთად გადაწყვეტილი აქვს მოაწყოს საღამოები ვრცელი პროგრამით. სამხედრო ნაწილებში იგზავნება სხვადასხვა კლასის ფრიადოსან სტუდენტებისაგან შედგენილი ბრიგადები. პირველი სახელმწიფო მუსიკალური სასწავლებელი 18, 20 და 27 თებერვალს გამართავს საკონცერტო საღამოებს წითელარმიელთა ბავშვების დახმარების ფონდის გასაძლიერებლად. გარდა ამისა, განზრახულია მოეწყოს საუკეთესო ნორჩი მუსიკოსების გამოსვლა რადიოთი ამ ორი დიდი თარიღისადმი მიძღვნილი საკონცერტო პროგრამით.

მზადება რიმსკი-კორსაკოვის დაბადების 100 წლისთავისათვის

მიმდინარე წლის მარტში შესრულდება დიდი რუსი კომპოზიტორის რიმსკი-კორსაკოვის დაბადების 100 წლისთავი. თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორია ამ საიუბილეო თარიღის აღსანიშნავად უკვე შეუდგა სათანადო მუშაობას. განზრახულია თბილისის საოპერო თეატრსა და თვით კონსერვატორიის დარბაზში მოეწყოს დიდი რუსი კომპოზიტორისადმი მიძღვნილი საიუბილეო საღამოები. კონცერტებზე რიმსკი-კორსაკოვის მუსიკალურ ნაწარმოებთა შემცველი პროგრამით გაიმართება აგრეთვე სასწავლებლებში.

ს ა მ ნ ი

(დასასრული)

სხვა გზა აღარ იყო—მტრის რკალში მომწყვდეულთ მხარმარჯვნივ თვალუწვდენელ ჭაობისათვის უნდა შეეფარებინათ თავი.

პირველად ალეკო, კამინსკი და ნოდარი შევიდნენ ჭაობში. მათ სხვებიც შეჰყვნენ. ჭაობი თანდათან ღრმა და წებოვანი ხდებოდა. როცა მკერდამდე შესტო

ანდრო ლომიძე

მამა

...მთვარიან ღამეს კრეისერი ნავთსადგურისაკენ მიიჩქაროდა.

...ზღვაური ცისფერტანიან ზვირთების ულელ ლაშქარს ნაპირისაკენ მიერეკებოდა.

...ალა-იქ თეთრად ელვარებდნენ ვარხვები.

...ზვირთები ჯავშნიან კიდლებს ეჯახებოდნენ, იმსხვრეოდნენ, ქაფდებოდნენ და შხუილით გარბოდნენ იქითკენ, სადაც ალვისხის სილუეტს არწევდა ქარი. ხანგამოშვებით უზარმაზარი ტალღა გამოჩნდებოდა, კრეისერის უკანა ნაწილს მიენარცხებოდა, წყლის შხეფებს გემბანზე ისროდა. მერე შუაზე იქრებოდა, ხომალდის გვერდებს ჩაურბენდა, კრეისერის ცხვირთან ერთდებოდა, გარბოდა და თან მიჰქონდა მთვარისფერი ქაფი.

...თანდათან იზრდებოდა ალვისხის სილუეტი, ნავთსადგურში თეთრად აზდული ელვებტორი და წისქვილი. გიორგის გულშიაც იზრდებოდა სიხარული. თითქო ალვისხე მისი მოხუცი მამა იყო... და იგი მოძრაობდა, ტოტებს მკლავებივით შლიდა, საყვარელი შვილის შეხვედრად ემზადებოდა.

* * *

...კრეისერი ნავთსადგურში ნაპირს მიადგა. უმცროსი ლეიტენანტი გიორგი ლომჯარია გამოემშვიდობა კაპიტანს, თავის ამხანაგებს, ჩემოდანს ხელი ჩაავლო და გემბანიდან გადმოვიდა.

* * *

...ქუჩებში დარგული ევკალიპტები შრიალებდნენ. ბოძებზე გაბმული მავთულები ღუღუნებდნენ ბავშვობის უდარდელ, უშფოთველ დღეებივით. ალვისხეების, ჭადრის, ევკალიპტის ფოთლებთან ერთად გიორგის გულიც მღეროდა. გული მღეროდა ფოთლების, ბალახის ხმაზე.

...თავის სახლთან მაყაყის ყიყინმა გამოარკვია. ბავშვობაში არ უყვარდა მაყაყები, ქვით ხელში დასდევდა, ხოცავდა, ახლა კი თრთოლდა. მაყაყმა კი არა, წყლით სავსე თხრილიდან თითქო მისმა ბავშვობამ დაუძახა. თხრილს მიუახლოდდა. გიორგი მზად იყო მაყაყი ხელში აეყვანა, მოჰფერებოდა. მაყაყმა წყალში ისკუპა. წყალზე წრეები ალივლივდნენ, გაფართოვდნენ, ბალახიან ნაპირს მიაწყდნენ. ბალახიდან ხის პაწია, მუშტის ოდენა ნავი გამოცურდა, აქანავდა და შუა თხრილში გაჩერდა.

...ბიშკარი შეაღო.

...კრამიტით გადახურულ სახლთან ხუთი ჭადარი განიერ, ოდნავ შეყვითლებულ ფოთლებს აშარიშურებდა.

„მთვარის შუქზე ვდგეკარ. სძინავს მამას, დას, ძმას. რომ დამინახონ, როგორი ხმაურობა ატყდება! ოთხი წელია არ გვინახავს ერთმანეთი. ნათელა კისერზე ჩამომეკიდება, ალექსი გადამკოცნის, მამა ლოგინიდან წამოიჭრება თვალებწყლიანი“, — ფიქრობდა იგი.

...ადამიანი ბედნიერებისაკენ მიისწრაფვის. და როცა გრძნობს, ბედნიერებამდე მცირე რამ მანძილია დარჩენილი, უკან იხევს, ბედნიერებას ეთამაშება, იდუმალ სიამოვნებას გრძნობს ამით. გიორგიმ ჭადრის ძირში ტაკვის პალტო გააგო, ზედ წამოწვა, თავქვეშ ხელები ამოიდო.

...ზაფხულის მცხუნვარე დღეებში ჭადრის ჩრდილში წამოწოლილს ბევრჯერ უოცნებია ნუნუზე. მაშინ გიორგი საზღვაო ტექნიკუმში სწავლობდა. დიდრონნი, ცისფერი თვალები, ფაღალი თოვლისფერი ყელი, მტრედის ფერი კაბა... სამი წლის განმავლობაში უყვარდა, მაგრამ ვერ გაუმხილა. ნუნუ სხვა ქალაქში რომ გადავიდა საცხოვრებლად, გიორგიმ სამი წერილი მისწერა—უპასუხო ალესრსი. არც ერთ წერილზე ნუნუს პასუხი არ გაუცია.

„ვინ იცის, სად არის ნუნუ? იქნებ ქმარიცა ჰყავს, შვილიც?“.

...გემზე ხშირად იგონებდა ნუნუს, უხმოდ ეალერსებოდა. ერთხელ კაიუტაში „ანნა კარენინას“ კითხულობდა. მაგიდის ფეხს მუხლი მაგრა მიარტყა. ძალიან ეტკინა, შეიგინა. უცებ შეკრთა, შერცხვა. თითქო ნუნუ იქ ყოფილიყოს და გინება გაეგონოს.

...თვალებს დახუჭავდა, წარმოიდგენდა: ნუნუ კაიუტაში დგას ეთეროვანი. მისი გული მწყობრად მუშაობს. გულის ყოველი მოძრაობა სავსე მკერდიდან ლურჯ ნისლს ზვირთებად გამოჰყოფს. კაიუტა ივსება ნუნუს მკერდიდან წამოსულ ლურჯი ნისლით და ყველაფერი მღერის სიყვარულზე.

...გიორგის უნდოდა ის ჰაერი დაეკოცნა, რომელსაც სუნთქავდა ნუნუ, ნუნუს გულში შეჭრილი უნაზეს ალერსად ქცეულიყო, გაეთბო, გაეხარებინა და შიგვე დამარხულიყო.

...გიორგი წამოხტა და ნელი სტვენით სახლის კარებისაკენ გაემართა.

...ნათელა კივილით მოეხვია გიორგის.

— მამა ალარა გვყავს... მამა! — ქვითინებდა.

...გიორგის მუხლები მოეკვეთა, სკამზე ჩამოჯდა. მეორე ოთახიდან უმცროსი ძმა ალექსი თვალების ფშვნეტით გამოვიდა, უხმოდ გადაჭოცნა გიორგი, აცრემლიანდა.

...სახლისაკენ იმისათვის მიუხაროდა გიორგის, რომ მამას ნახავდა. ეზოში იმისათვის რგავდა ხეხილს, ვაზს სხლავდა, მიწას ბარავდა, რომ მამისთვის ესიამოვნებინა. მუშაობის დროს გრძნობდა: ბედნიერებით სავსე სახით მამა თვალს დაევნებდა შვილის ყოველ ნაბიჯს. მოძრაობას. შენიშვნას აძლევდა. გიორგი ზოგჯერ გულში არ ეთანხმებოდა მამას, მაგრამ ისე მუშაობდა, როგორც მამას სურდა.

...გიორგიმ ნათელას თავზე ხელი გადაუსვა, ამოიოხრა და გარეთ გავიდა.

...ალექსი გაჰყვა.

...ერთხანს სდუმდნენ.

— მამა დიდხანს ავადმყოფობდა? რატომ არ მაცნობეთ?

— ბოლო ხანებში მამა ისევ შკიპერად მუშაობდა კატარღაზე. ორი კვირაა რაც მამა დავასაფლავეთ. მტრის ხომბდამშენებმა დაბომბეს ნავთსადგური. მამა აფეთქების ტალღამ მოჰკლა.

...გიორგიმ უბიდან ფული ამოიღო, ალექსის მისცა.

— დაგჭირდებათ, მოიხმარეთ.

...ალექსი გაკვირვებით მიაშტერდა მთვარით განათებულ ძმის მკაცარ სახეს.

— ჩვენი კრეისერი დილით ისევ საბრძოლო ოპერაციების საწარმოებლად წავა. შვებულება ავიღე, მაგრამ არ მინდა.

...ალექსის მაგრა ჩამოართვა ხელი და ჩქარი ნაბიჯით ჭიშკრისაკენ გასწია. ქადრებთან დაბარბაცდა... ხუთი წლის წინათ ნოვოროსიისკიდან დაბრუნდა. ეზოში ფეხი რომ შედგა, ჭადარზე თეთრწვერიანი მამა შენიშნა. წალდით ტოტებს სჭრიდა. მამა ხიდან დაეშვა, გიორგი გადაჭოცნა, „როგორა ხარ, ჩემო სიამაყეო“, — ჰკითხა.

...უკანასკნელად მიიხედა კრამიტით გადახურულ სახლისაკენ და თავისთვის ჩუმად ჩაილაპარაკა: მამა...

ალ. მრევლიშვილის ნახატების ალბომიდან.

შალვა მამალაძე

ალექსანდრე მრევლიშვილი

(ბარდაცვალებიდან ათი წლისთავის გამო)

საქართველოში საბჭოთა ხელისუფლების დამყარების პირველსავე წლებში თბილისში თავი მოიყარა მხატვრობის მოყვარულმა მოხალისე ახალგაზრდობამ. 1923 წელს ყოფილ პაიარტუნის საგამოფენო დარბაზში გაიმართა პირველი გამოფენა.

ახალგაზრდა მხატვართა კავშირმა განიზრახა მიემართა უფროსი თაობის ხელოვანთათვის, გაება მჭიდრო კავშირი ამ თაობის წარმომადგენლებთან და მათთან ერთად წარემართა ქართული სახვითი ხელოვნების საქმე.

წერილობით მივიწვიეთ უმრავლესობა თბილისის მხატვრებისა, ხოლო უფროსებს და დამსახურებულთ პირადათ მივმართეთ დასწრებოდნენ საორგანიზაციო სხდომას.

ალ. მრევლიშვილის მიწვევა მე დამაკისრეს.

ბავშვობიდანვე ვიცნობდი მრევლიშვილის ნაწარმოებებს. შორიდანაც მინახავს მცხოვანი მხატვარი, მაგრამ პირისპირ შეხვედრის შემთხვევა მასთან მანამდე არა მქონია.

ნაშუადღევი იყო, ლარსის ქუჩაზე მხატვრის სახლს, რომ მიუახლოვდი, სახლის მოშორებით, ქუჩისაკენ, კლდის პირას იდგა მოხუცი მხატვარი და ჩამავალ მზით გაშუქებულ ფართო პანორამას მშვიდად გაჰყურებდა.

მოკრძალებით მივუახლოვდი, გავეცანი, ახალგაზრდობის თხოვნა გადავეცი.

სიამოვნებით და ღიმილით მომისმინა. შემდეგ დინჯმა, ტკბილად მოუბარმა მხატვარმა ბინაზე მიმიწვია.

მისი ოთახი არ იყო დატვირთული მხატვართა ჩვეულებრივი ატრიბუტებით—მოლბერტებით, პალიტრებით და მძიმე ჩარჩოთი შემკული სურათებით. ოთახში მხოლოთ რამდენიმე მცირე ზომის სურათი ეკიდა, თაროებზე ელაგა უმეტესად ქართული წიგნები მხატვრის საყვარელ ავტორებისა. უბრალო ავეჯი შეადგენდა ოთახის სადა მოწყობილობას.

მხატვართა ყოველ კრებას ალ. მრევლიშვილი გულმოდგინედ ესწრებოდა. ჩუმად, ოდნავ მოღიმარი სახით ყოველივეს ბოლომდის ისმენდა და ასევე წყნარად, მძიმე ჯოხით ხელში სახლისაკენ გაემართებოდა.

მწერალთა სასახლის ზემო სართულში რამდენიმე მხატვარს სამუშაო ოთახები მოგვცეს. მრევლიშვილის ოთახი ძალიან მცირე აღმოჩნდა და იგი იძულებული გახდა სურათები ჩემთან მოეთავსებინა. მოხუცი მხატვარი ხანგამოშვებით მესტუმრებოდა ხოლმე. მასთან ხშირი შეხვედრისა და საუბრის შემდეგ ცხადად ვიგრძენი მისი მდიდარი ბუნება, დიდი მხატვრული კულტურა, ცოდნა და გამოცდილება. გარეგნულად უბრალო მოხუცი, ჩუმი და მშვიდი ადამიანი ღრმად იყო გამსჭვალული ხელოვნების, თავისი ქვეყნის ბუნების და თავისი ხალხის განსაკუთრებით-კი გლეხობის ყოფაცხოვრების უსაზღვრო სიყვარულით. იმავე სახელოსნოში იგი დალაგებით მაცნობდა თავის ცხოვრებას და შემოქმედებითს გზებს, მიზიარებდა თავის შთაბეჭდილებას.

ალ. მრევლიშვილის ბიოგრაფია არ არის მრავალფეროვანი და მდიდარი შემთხვევებით. ის თითქმის ემთხვევა მრავალი სხვა მხატვრის ბედს, რომელთაც დიდი ნებისყოფით და საქმისადმი სიყვარულით უნდა გადაელახათ საზოგადოებრივი აზრი, მშობლების სურვილის წინააღმდეგ გაჰყოლოდნენ ხელოვნების მოწოდებას და უარი ეთქვათ მოხელის თბილ და შემოსავლიან ადგილებზე.

ცნობილია, რომ ალ. მრევლიშვილის მახლობელნი, მამა და ბიძა ეკლესიის მსახურნი იყვნენ. მხატვრის მამა რომანოზი, მცხეთის სობოროს დეკანოზი, ჩუმი, მტკიცე და საქმიანი კაცი იყო და ალექსანდრეს ლტოლვას მხატვრობისადმი ეჭვის თვალით უყურებდა.

მომავალი მხატვარი სასულიერო სასწავლებლის დამთავრების შემდეგ თბილისის სემინარიაში განაგრძობდა სწავლას. სიამოვნებით და გულთბილად იგონებდა ჩემთან საუბარში იგი თავის ყოფილ მასწავლებლებს ს. ჯანაშვილს და ვ. ბარნოვს. იმათ მიუქცევიათ ყურადღება პირველად მრევლიშვილის ხატვითს ცდებზე—მათ შეაყვარეს ხალხური შემოქმედება, და ნიჭიერი მოწაფეც განუწყვეტლივ ჰკრეფდა ხალხური ლექსების ზღაპრებისა და ანდაზების ნიმუშებს. მრევლიშვილის სახატავი ალბომებიც კი სავსეა ასეთი ჩანაწერებით. სემინარიაში მეცადინეობის დროს-ვე შეუდგა მრევლიშვილი ხატვის სწავლას მხატვრის ლონგოს სტუდიაში.

1884 წლიდან მრევლიშვილი მოსკოვის „ფერწერის, ქანდაკებისა და ხუროთმოძღვრების სკოლის“ მოწაფეა. მისი ალბომები კარგად გვაცნობენ მის მასწავლებლებს, მათ უდაოთ იქონიეს გავლენა მრევლიშვილის ტექნიკასა და შემოქმედებაზე. მოსკოვის პერიოდში მრევლიშვილმა ეარკვეული მსოფლმხედველობა შეიმუშავა. მხატვრის დანიშნულებას იგი ომთავითვე შეგნებულად, სერიოზულად ეკიდებოდა და შესაფერ სიმაღლეზე აყენებდა.

1887 წელს მამის მიმართ დაწერილ წერილში მშობლების საყვედურზე—რატომ არ ათავებს სამხატვრო სასწავლებელს, ალ. მრევლიშვილი ამგვარად უპასუხებს: „არამც თუ წელსა, მე შარშანაც შემიძლო დამემთავრებინა, მაგრამ რა ვიქნებოდი? უბრალო ხატვის მასწავლებელი, რომელიმე გიმნაზიისა“. შემდეგ გლეხური კოლორიტით, ხალხური ენით დასძენს: „მალე გაკეთებულ საქმეს მაგარი ნიადაგი არ ექნება. ეს იმ გუთანს ეგვანება, რომელიც მარტო ზემოდან ასჩეჩამს მიწას და ნარსა და ღორთკეტეტას ძირს არ მოუთხრის, რომელიც უშლის ყანასა. ჩემი მიზანი ისე დიდია და წმინდა, რომ მისი გადადგმა არ შეიძლება. რაკი ერთხელ დავდექი იმ გზას, ბოლომდის მივიყვან, რაც გინდა დიდი ჯაფა და ხანი დასჭირდეს. საზოგადოდ მხატვრობა ისეთი ხელობაა, რომ მისი უმთავრესი ხელოვანი ფასობს და არა ყველა. ამისთვის ან იმ პატარა წრეში უნდა მოვკვე, ან დავილეკო მრავალთან ერთად უკანასკნელებში. ღვთის მადლით, სულის ღონეს დიდსა ვგრძნობ, ხოლო გამოცდილებმა და განვითარება მჭირს“.

მოსკოვის პერიოდში ალ. მრევლიშვილის დამოკიდებულება მხატვრობასთან, შინაარსი და თემატიკა მხატვრის შემდგომ ნაწარმოებებისა ორგანიზულად უახლოვდება „პერედვიჟნიკების“ ძირითად დებულებებს.

1888 წელს ალ. მრევლიშვილი ამთავრებს მოსკოვის სამხატვრო სკოლას და საკონკურსოდ ასრულებს სურათს, „გოლგოთას“ სახელწოდებით სურათი მოფიქრებულია პროფ. პოლენოვის ზეგავლენით და, როგორც ალ. მრევლიშვილმა გადმომცა, ძალიან მოსწონდა იგი თვით პოლენოვსაც.

მთელი ეს სურათი შესრულებულია რბილ, თბილ ტონებში. ის რითაც იგი ალ. მრევლიშვილის შემდგომ ნაწარმოებებს მოგვაგონებს, არის ქართველი ქალის ფიგურა, იმ ქალის ფიგურა, რომელიც ხშირად გვევლინება მის ტილოებში და რომლის ბადალიც ქართული ტიპიურობით, ტანის აღნაგობით და სულიერი სიმდიდრით ქართულ სახვითს ხელოვნებაში იშვიათად გვხვდება.

ქვეკასიაში მოგზაურობის დროს რუს სახელოვან მხატვარს ი. რეპინს უნახავს მრევლიშვილის „გოლგოთა“ და თავისი აღტაცება გამოუთქვამს, რის მოწამეც ყოფილა განსვენებული მხატვარი გ. გაბაშვილი.

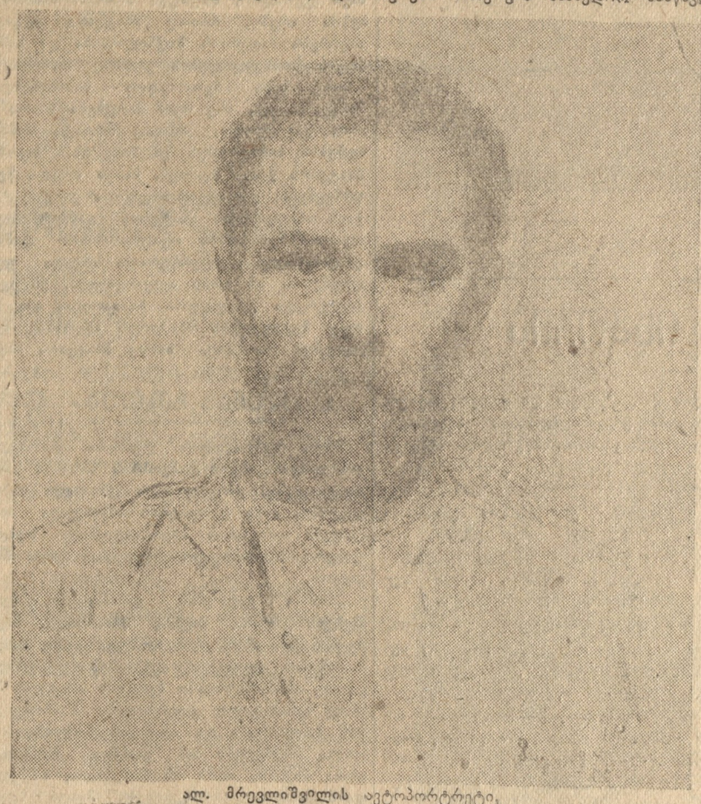

ალ. მრევლიშვილის ავტოპორტრეტი.

ალ. მრევლიშვილი ამავე სამხატვრო სასწავლებელს, 1888 წელს. იმ დროს მას მამა გარდაეცვალა და მთელი ოჯახი მხატვრისაგან მოელოდა მზრუნველობას. მრევლიშვილი უბრუნდება მცხეთას, ხელს ჰკიდებს სოფლის მეურნეობას და მხოლოთ დროგამოშვებით სწერს სურათებს ახლობელ სამყაროდან.

პარიზში გამგზავრებამდე, ათი წლის მანძილზე, მრევლიშვილი განუწყვეტლივ მცხეთაში ცხოვრობდა. ის მახლობელი მეგობარი იყო მეზობელი გლეხებისა. მასთან საღამოობით, მუშაობის შემდეგ, იკრიბებოდნენ გლეხები, უზიარებდნენ თავიანთ აზრს, ეკითხებოდნენ რჩევას. იმდროს მრევლიშვილი ძალ-ღონით სავსე ვაჟკაცი იყო—მხიარული, მომღერალი, მოცეკვავე, შესანიშნავი მცურავი. მას არა ერთი ადამიანი გადაურჩენია ადიდებული არაგვის ტალღებისაგან.

მცხეთაში მრევლიშვილის ხშირი და სასურველი სტუმრები იყვნენ მხატვრები გ. გაბაშვილი, ალ. ბერიძე და მოსკოველი ბატერინი, კომაროვი და სხვები.

ალ. მრევლიშვილის სურათების ტიპაჟები მისი მეზობელი გლეხები არიან—მეფის სატრაპებისაგან აწოკებულნი და დატანჯულნი. მამასახლისი „დაბალი ღობიდან“ მცხეთის ყოფილი მამასახლისია—თავზედი, მძარცველი და ყველასათვის საძულველი. ამიტომაც ალ. მრევლიშვილის სურათებს მეფის მოხელენი ხსნიდნენ გამოფენებიდან, ან წინადადებას აძლევდნენ ავტორს, წაეშალა მამასახლისის ფიგურიდან ჯაჭვი, მედალი და მათრახი.

1899 წლიდან ალ. მრევლიშვილი პარიზის ეროულიენის აკადემიაში განაგრძობს მხატვრულ განათლებას პროფ. ბუგეროს და ფენპოლ-ლორანსის ხელმძღვანელობით.

მან მოკლე ხანში სავსებით შეისწავლა ფრანგული ენა. მისი იშვიათი ნიჭი, დიდი მოცულობის ალბომები, სავსე ევროპაში ცნობილ მხატვართა და მოქანდაკეთა ესკიზ-ნატების სახელმძღვანელოებით, ანაბეჭდებით და შენიშვნებით.

იმ დროსვე პარიზში მუშაობდა სახალხო მოქანდაკე ი. ნიკოლაძე, მოწაფე ალ. მრევლიშვილის თავდადებულისა. იქნებ ნიკოლაძის გავლენაც იყო მხატვრის გატაცება კლასიკური ქანდაკებით.

საზოგადოდ მრევლიშვილი ფანტრის შესანიშნავ ოსტატად შეიძლება ჩაითვალოს. რამდენიმე სანტიმეტრის ქაღალდის ზედაპირზე მხატვარი ისეთი ოსტატობით ახერხებდა პარიზის ბალეტში მოსეირნე მოქალაქეების, აგრეთვე არქიტექტურისა და მონუმენტების გადმოცემას, რომ მეტოქე მას ქართველ მხატვართა უფროს თაობაში არა ჰყოლია. ხატვის კულტურა, ფორმის გრძნობა და ნაშუქის ცვალებადობის გადმოცემის საშუალებანი მის ნახატებში უფრო მეტად მოსჩანან, ვიდრე ფერწერის ნიმუშებში.

პარიზის მუზეუმებისა და გამოფენების შესახებ ჩანაწერებში გარკვევით მოსჩანს, რომ ალ. მრევლიშვილი განსაკუთრებული გულდასმით სწავლობდა და თვალყურს ადევნებდა იმ ევროპელ ოსტატებს, რომელნიც მის ინტერესებსა და უანრს უახლოვდებოდნენ. მხატვრები მილლე და ბასტიენ ლეპაჟი, რომელთა გვამები ჯერ კიდევ არ იყო გაცივებული, ლეონ ლერმიტი, ახალგაზრდობაში სოფლის მეურნე, მინდვრებიდან და ველებიდან პარიზში შეპრილი,—ალ. მრევლიშვილის საყვარელი მხატვრები იყვნენ და ალბომებშიაც ისინი შეადგენდნენ შენიშვნების საგანს. ალ. მრევლიშვილი მილლეს მუდამ სიამოვნებით ეგონებდა, მასავით უყვარდა სოფელი და გლეხის ყოფა-ცხოვრება და შესაძლებელია ამ ორი სხვადასხვა ტომის მხატვრის გარეგნობაშიც იყოს შორეული მსგავსება.

პარიზში მეცადინეობის დროს ორჯერ მოწასულა მხატვარმა რომი, მილანი, დრეზდენი და მიუნხენი, რამაც გამოსახულება ჰპოვა მის ალბომების ჩანაწერებსა და შენიშვნებში.

ალ. მრევლიშვილის პარიზის პერიოდის მრავალ ეტიუდიდან და ნახატიდან ყურადღებას იქცევენ ალბომის პატარა ესკიზები, სახელდობრ: „უმუშევარნი“, „თანასწორობა“ და „ძმობა“. ამ ესკიზების მიხედვით მრევლიშვილს პარიზშივე შესრულებული ჰქონია სამი დიდი სურათი. სამივე სურათი შეუძენია ამერიკელ კოლექციონერს, ვინმე ბერლს. რაც შეეხება ესკიზებს, მათში ორი—უსაქმო გახარწილი მდიდრებისა და პატიოსანი საქმიანი ხელოსნების დაპირისპირება — მრევლიშვილის ჩვეულებრივ ოსტატური თხრობის მანერით არის მოფიქრებული.

სამშობლოში დაბრუნებისას იწყება ცოდნით და გამოცდილებით აღჭურვილი მხატვრის შემოქმედების გამოვლინება. იგი თანმიმდევრულად ასრულებს სოციალური იდეებით შთაგონებულ სურათებს და გვევლინება ჰუმანისტად გლეხის ტირ-ვარამის შემცნობად, დამცირებულთა და შეურაცყოფილთა მოამაგედ და მეფის თვითმპყრობელობის დაუზოგავ მტრად.

მთელი შემდგომი ცხოვრება და მოღვაწეობა ალ. მრევლიშვილისა ალინიშნება პრინციპულობით, სიმართლის სიყვარულით და პატიოსანი შრომით.

ის ღრმად სწავლობდა თავის გარემოს. მან მოგვცა რამდენიმე ფრიად სერიოზული სურათი, რითაც ქართულ სახვითს ხელოვნებაში მტკიცე და დამოუკიდებელი ადგილი დაიმკვიდრა.

ალ. მრევლიშვილი ქვაკუთხედია იმ შენობისა, რომელსაც მან გ. გაბაშვილთან, მ. თოიძესთან და ი. ნიკოლაძესთან ერთად მტკიცე საძირკველი ჩაუყარა.

საქართველოს მხატვართა კავშირმა სისრულეში უნდა მოიყვანოს მომწიფებული განზრახვა ალ. მრევლიშვილის ვრცელი მონოგრაფიის გამოცემის შესახებ. ეს იქნება მხატვრის, მოქალაქის და პატრიოტის შეჩაფერი ძეგლი მისი გარდაცვალების ათი წლის თავზე.

ნიკოლოზ ჩაჩავა

პრიმიტიულობისა და გაუბრალოების წინააღმდეგ

...ჯერ კიდევ ომის პირველ წელს (1941 წლის 14 დეკემბერს) თავის მეთაურში გაზ. „პრავდა“ სწერდა: „ჩვენს მხატვრულ ლიტერატურას, ჩვენს კინო-ორგანიზაციებს ვალი ადევთ მრავალრიცხოვანი საბჭოთა ახალგაზრდობისა. მხატვრული შემოქმედების საშუალებათა გამოყენებით მათ შეუძლიანთ დაეხმარონ ახალგაზრდობას—მიიღოს სწორი წარმოდგენა ომზე, როგორც ძნელ საქმეზე, რომელიც დიდ მომზადებას მოითხოვს. სამწუხაროდ, ჯერ კიდევ ნაკლებად ვხედავთ ასეთ ნაწარმოებებს ლიტერატურაშიაც და ეკრანზედაც. არიან ომის გალამაზების მოყვარულნი, ისინი ომს გვიხატავენ, როგორც გზას, რომელიც მოფენილია დაფნით, რომელმაც არ უწყის გაჭირვება, არ მოითხოვს მთლად მსხვერპლს, რომელიც უხიფათოა, საბრძოლო მოქმედების ასეთმა შეფერადებამ შეიძლება მხოლოდ ზიანი მოიტანოს“.

...ხსენებული ნაკლი, რომელიც აღნიშნულია „პრავდას“ მოწონავე წერილში, მთლიანად დღესაც ახასიათებს ქართულ მხატვრულ საბავშვო ლიტერატურას. ქართველმა მწერლებმა, რომელნიც ბავშვებისათვის სწერენ, უნდ. იცოდნენ, რომ მათი პატარა მკითხველი არც თუ ისე გულუბრყვილოა და უცოდინარი ომამულო ომის საკითხებში. არ არის მართალი ის, ვისაც ჰგონია, რომ ომის ამბები ბავშვს შელამაზებული და შეკრეჭილი უნდა მივაწოდოთ. ასეთი შელამაზება ვერ აღზრდის ბავშვში გმირულ სულს, ვერ აღზრდის მასში მისწრაფებას სიძნელეთა დაძლევისაკენ, ვერ აღზრდის მასში უშიშარი, ძლიერი ნებისყოფის მებრძოლს.

...გადავიდეთ კონკრეტულ მაგალითებზე.

...ალიო მაშაშვილი ქართული ლექსის ცნობილი ოსტატია. სამამულო ომის პერიოდში ის ობიექტუალურად ეხმაურება ჩვენი ქვეყნის ცხოვრების ფაქტებსა და მოვლენებს, პოეტური თავისებურობით უპასუხებს იგი ომის ყოველდღიურობას.

...ამას ვერ ვიტყვით მის შესახებ საბავშვო ლიტერატურაში. პირდაპირ უნდა ვუთხრათ ავტორს, რომ „საბლიტგამის“ მიერ გამოცემული მისი ორი წიგნი მკითხველისაგან ადვილ შეფასებას ვერ მიიღებს.

...პირველ წიგნში მოთხრობილია ქამაც მზარეულზე, რომელმაც ტყეში ფიჩხის შეგროვების დროს ჩოგანით შეიპყრო მზვერავი ფრიცი. ეს ჩოგანი მან ფრიცს ზურგში მიაჯდინა. ფრიცს თოფი ეგონა. ხელმაწყვლი მტერი მზარეულმა თავის ნაწილში მიიყვანა.

...დაუშვათ, რომ ეს მართლაც ფაქტია, რომ ასეთი რამ მართლაც მოხდა, მაგრამ განა შეიძლება ამ ამბის განზოგადოება? განა ასე იოლია გამხეცებული მტრის წინააღმდეგ ბრძოლა?

ესეც რომ არ იყოს, მთელი ტექსტი დაწერილია მეტად პრიმიტიულად, ცალფა რითმით. ასეთი გაიოლება „გაუბრალოება“ ყოველგვარ დამაჯერებლობას უკარგავს ნაწარმოებს. წიგნი ასე იწყება:

„წითელ ჯარში მსახურობს
მზარეული ნიკალა.
მაგრამ მტერთან ბრძოლაში
ისე გამოიკალა,
რომ კიდევაც ერთხელ მან
ჩაიდინა ამბავი.
განა რამე უბრალო,
განა დაუსტამბავი?“

„ჩაიდინა ამბავი“, „გამოიკალა“, „დაუსტამბავი“— რა ცნებებია ეს? გაუგებარია, რაშია საქმე? ნორჩი მკითხველი ვერ მიხვდება, რა უნდოდა ავტორს ეთქვა ამ ლექსში.

...მეორე წიგნის სიუჟეტი მოარულია, იგი სხვადასხვა ვარიანტით აქვთ გამოყენებული „საბლიტგამისა“ თუ თბილისის სხვა გამომცემლობათა ავტორებს.

...წიგნის შინაარსი ასეთია. სოფელში ფრიცები შეიჭრნენ. მიჰყვეს ხელი ძარცვა-გლეჯას. უეცრად თხა დაინახეს და გამოედევნენ. ასე გასინჯეთ, ძმიმე ტანკიც-კი მისდევს თხას(!!) ვერ იქნა და ვერ დაიჭირეს. თხის პატრონმა, პატარა ბიჭმა მოიწყალინა პირუტყვის გადარჩენა. როცა ფაშისტებმა თხა ალყაში მოაქციეს, ბიჭი ხელყუმბარას გადაისვრიან და ფრიცებს დახოცავს. ამრიგად, თხაც გადარჩა და მტერიც დაღუპა.

...მეტად გაიოლებულ, გამარტივებულ ფორმებშია აქ მოცემული გამხეცებულ გერმანელ ფაშისტებთან ბრძოლის საქმე. ნუ თუ ავტორს სერიოზულად ჰგონია, რომ ჩვენი დროის ჭკვიანი, განვითარებული და გონიერი ბავშვი ყველაფერ ამას ნაღდ ჭეშმარიტებად მიიღებს?

...ასეთი ხასიათის სიუჟეტზეა აგებული კონსტანტინე ლორთქიფანიძისა და ილო მოსაშვილის „ხაფანგიც“ (საბლიტგამის გამოცემა).

...ამ წიგნის შინაარსი ასეთია: პეტროს გოჯი ჰყავდა. ფრიცების შემოსევისას პეტრომ დაკლა იგი. გოჯის ჭყივილმა მიიქცია გერმანელების ყურადღება. პეტრომ ტომარაში ჩასვა გოჯი და ტყისაკენ გაიქცია:

„სადაც ბევრჯერ მისულა
კომკავშირის ბრძანებით,
სადაც მუდამ ბუდობენ
გმირი პარტიზანები“.

...გოჯი გზაში ჭყივის და მის ხმაზე ხუთი გერმანელი მისდევს. ბიჭმა ერთ ადგილას ტყეში ხეზე მიაბა გოჯი და

„პეტრო ხეზე აოცდა,
რა სეირი იქნება!
ფრიცებს არ გაუჭირდათ
ეხლა გოჯის მიგნება.
მაგრამ ტყიდან ზედიზედ
თოფი თოფზე გავარდა,
და ხუთივე ყაჩაღი
ალაქიოს ჩაბარდა.
პეტროს მთელმა სოფელმა
მოიფწონა ვაჟობა,
ასე ერთმა ბიჭუნამ
ხუთ ფრიცს ერთად აჯობა“.

...როგორც ხედავთ, აქ მეტად გაიოლებულია საქმე. პატარა ბიჭმა ტყეში ხუთი გერმანელი შეიტყუა. ტყეში მობინადრე პარტიზანებს არც-კი შეატყობინა და თითონ მოერია ხუთ გერმანელს.

...საქვეყნოდ ცნობილია ის გმირული საქმეები, რომლებსაც ჩვენი ბავშვები სჩადიან: ეს საქმეები სინამდვილეში ასჯერ აღემატებიან ყველაფერ ამას, რაც, მაგალითად, თუნდაც ამ წიგნშია მოთხრობილი. სინამდვილე გაცილებით უფრო გმირული, უფრო წარმტაცი, მაგრამ საქმე ის არის, რომ ჩვენი მწერლები ვერ ახერხებენ ამ სინამდვილის გამოხატვას და სთხზავენ დაუჯერებელ, ყალბ, თითიდან გამოწოვილ ამბებს, რომელნიც ბავშვს არაფერს არ ასწავლიან და იმავე დროს არასწორ წარმოდგენას აძლევენ ომის შესახებ.

...ცხოველებზე ფრიცების ნადირობა სხვადასხვა სახით გვხვდება ამ ბოლო დროს სბავშვო ლიტერატურაში.

...ელიზბარ პოლუმორდვინოვსაც უცდია კალამი ამნაირი ნაწარმოების შესაქმნელად. მხოლოდ მას ფრიცებინ ნადირობა სამხეცეში გადაუტანია და ნადირობის ობიექტად ირემი გაუხდია:

„აგერ ირემს თვალი მოჰკრეს,
შედგენ ავაზაკები,
ირმის ხორცის ჭამა უნდათ,
ბუნდი უნდათ ნაქები“.

...სამ ბავშვს ირემი შეეცოდა: ლომს გალიას გაუღებენ:

„ელვასავით გამოვარდა
ლომი შესაზარები,
წამს მიწაზე დაანარცხა
„მონადირე გმირები“.
ამ დროს ღია კარიდან კი
გამოქროლდა ირემი“.

...ასეთია მთელი ისტორია, რომელიც მოთხრობილია წიგნში „ირემი გადარჩენილია“.

...ეს გამოგონილი ამბები ხშირად სიუჟეტურადაც ერთმანეთს ემთხვევიან: ისინი, როგორც ყალიბში ჩამოსხმული თუჯის ჭურჭელი, ერთმანეთს ჰგვანან. აქ აშკარა კურიოზულ შემთხვევებს შეეხვდებით. არ გვეგონა, თუ ლექსიკა, სიტყვიერი ინვენტარი, ხშირად მთელი ტაეპებიც-კი სხვადასხვა ავტორის ნაწარმოებებში ერთმანეთს დაემსგავსებოდნენ. აი ამის მაგალითი:

ი. მოსაშვილისა და კ. ლორთქიფანიძის „ხაფანგი“ იწყება ასე:

„სოფელში შემოესივნენ
ქურდბაცაცა ფრიცები,
ბოსელს, ბეღელს, საქათმეს
ჩხრეკენ გაფაციცებით“.

...თითქმის ანაგვე იწყება პოლუმორდვინოვის მიერ დაწერილი „ირემი გადარჩენილია“:

„სამხეცესაც შეესივნენ
ავაზაკი ფრიცები,
ბატები და ბაჭიები,
მიჰყავთ გაფაციცებით“.

...არ ვამბობთ, რომ მათ ეს სტრიქონები ერთმეორისაგან გადაიწერეს, ცხადია, ორივე წიგნში ავტორები დამოუკიდებლად მივიდნენ ამ „მხატვრულ აღმოჩენამდე“, მაგრამ აქ საქმე სულ სხვაშია: იოლი გზით წასვლა, ს

ალ. მრევლიშვილის ნახატების ალბომიდან.

ახალგაზრდა კაცის ისტორია

(დასასრული).

აღსანიშნავია იმით, რომ ის იშვიათია თავისი რეალისტური სიმძაფრით და სულიერი დაძაბულობით. ეს არის უფრო ფსიქოლოგიური განჭვრეტა ომისა. და შეიძლება ითქვას, რომ მას ბადალს ძნელად მოუძებნით ქართულ ლიტერატურაში. ის შეიძლება შეადარონ მხოლოდ რემარკისა და ხემინგუეის უკეთეს ეპიზოდებს. ქუთათელის რომანის ამ ეპიზოდში არის რაღაც გამოუთქმელი მიწვდომა სიკვდილისა, მისი რაღაც საოცარი ხილვა. აი კორნელი ჯერ თბილისშია, ვერის ხიდზე მიდის. ეთებსა და ვერის ბაღებს მწვანე ფერი დასდებია. გაზაფხულია, მზე ჩადის ცეცხლმოდებულ ღრუბლებში, ჰაერი სავსეა ყვავილთა სურნელებით, ხოლო მთვარესავით მკრთალი მზის სხივები უცნაურად აშუქებენ ხის კენწეროებს.

— მკვდრის მზე! — სთქვა კორნელიმ.

მისივე მეგობარი გიგა ნახუცრიშვილი განცვიფრებული ეუბნება:

— ბიჭო, რადა ხარ ასეთი? შეხედე, განა ქვეყანა მშვენიერი არ არის?

— მით უარესი ჩვენთვის! — მიუგებს კორნელი და უცებ თითონაც გამოიცვლება, შეხედავს რა ატმის აყვავებულ ხეებს.

ასე მიდის ის ფრონტზე.

ფრონტი სოფელ კარჩხალზე გადის. შემთხვევით კორნელი მარტო რჩება. უეცრად მას ასკერები შეეჩხეტბიან ტყიან ფერდობში. ერთი ასკერი ვერხვის ტანს მიყრდნობია. ხის თეთრ ტანზე მისი თავი დახატული მოსჩანს. კორნელიმ გულდაგული დაუმზნა. ესროლა და ასკერი დაეცა. ბრძოლის შემდეგ ქართველი ბიჭები მოკლული ასკერის სანახავად მიდიან. სანდრო ხოტიკარმა ოსმალური კარაბინი აიღო და გასინჯა:

— მშვენიერად მოვლილი კარაბინია, — სთქვა მან.

აქ არის ორი პლანი: წინა პლანზე სიმშვიდეა, ეს არის, ასე ვთქვათ, გარეგანი სახე ჟოვლენებისა, თითქო თოფსაც სინჯავენ, უკან კი — მშფოთვარე და მგლოვიარე სული კორნელისა, შეშფოთებული სიკვდილის პირველი შეკრთომით. მის სულს ის ამშვიდებს და ახარებს, რომ მან ტრის ჯარისკაცის მოკვლით მეგობრის სისხლი აიღო, მეგობრისა, რომელიც ასევე იწვა ჯავახეთში ასპინძასთან დაჭრილი და თურქების მიერ განგმირული. მეგობრის სიკვდილი როგორც განუყრელი აჩრდილი დასდევს თან მას და ის აჩრდილი ამ სცენაშიც ჩნდება. ამიტომ მრისხანედ იძახის კორნელი:

— გრიგოლის სანაცვლო იყოს, ბიჭებო!

— ამინ! — დაუმოწმეს მეგობრებმა.

შაშხანები გადაიკიდეს და ბატარეისაკენ წავიდნენ.

მდინარეს რომ მიაღწიეს, უკან მოიხედეს: ღრუბლიანი დასავლეთიდან გამოსროლილი, ძალაგამოლეული მზის სხივები ვერხვის კენწეროს და ტყეს მკრთალად და რაღაც უცნაურად აშუქებდნენ, თითქო მზე კი არა, მთვარე ანათებსო.

— მკვდრის მზე! — დაიძახა კორნელმა.

სანდრო და კუკური ვერხვის კენწეროს განცვიფრებული მიშტერდნენ, ხოლო გიგამ ისევ წყენით ჩაილაპარაკა:

— კაცო, რადა ხარ ასეთი!

ფრონტის შემდეგ კორნელი ისევ თბილისშია. მომდევნო თავებში ჩვენს თვალწინ იშლება ნამდვილი სურათი მენშევიზმის პოლიტიკური წყობილებისა. მწერალმა გვიჩვენა მთელი სიყალბე, ღალატი ხალხის ინტერესებისა, ის მონური მორჩილება უცხოელ დამპყრობლებისადმი, რომელზედაც დაფუძნებული იყო მენშევიკების „დამოუკიდებელი“ რესპუბლიკა. ავტორს რომ უფრო ნათლად ეჩვენებინა არარაობა მენშევიზმის ბელადებისა, ისინი თითონ გამოუყვანია სცენაზე, როგორც პერსონაჟები რომანისა.

კორნელის პოლიტიკურ და ფსიქოლოგიურ ევოლუციასთან ერთად რომანის ძირითადი თემა სიყვარულიც აოს. მწერალმა მოგვცა ს